



Goelen

Veldhuys

Dreumel

Postbus Dreumel
Lapoststeeg

TIEL

TIEL

WAMEL

DREUMEL

Dreumel

Polder

Dreumel

Bandijk

Van dem Maas dijk



Bevrijding zonder vrede

**Stoottroepen aan het Waalfront
september 1944 - mei 1945**

**Uitgegeven ter gelegenheid van 75 jaar vrijheid
5 mei 2020**

**Tekst: Leo Lemmers
Grafische vormgeving: Ger de Wolf**

Een uitgave van de Stichting 4 mei comité Beneden-Leeuwen



De 'Stoottroepers van het eerste uur' in Noord-Brabant en Limburg, aan de Waal en de Maas, voelden het als hun plicht de vijand met grote bezieling tegemoet te treden. Hun taak voerden zij zéér gewetensvol uit. Uit de grote hoeveelheid aanmeldingen in oktober 1944, maar ook daarna bij het formeren van de compagnieën Stoottroepen uit de verzetsgroepen, zou men kunnen afleiden dat zij een grote mate van betrokkenheid toonden bij de bestrijding van de vijand en het beschermen van de burger bevolking.



Voorwoord

Dat de betrokkenheid van Beneden-Leeuwen met de Stoottroepen bijzonder was, blijkt uit de foto's van welker. Langs de route van de stille tocht bij de herdenking van de gesneuvelde Stoottroepers zag het zwart van de mensen. Uiteraard waren de belangstellenden afkomstig uit het hele land en vooral uit het zuiden. Maar ook veel Leeuwenaren en Maas en Walers wisten de herdenking op de tweede zondag in oktober te vinden. Deze dag in oktober had werkelijk een betekenis. Men kende de traditie.

Vandaag de dag is de betrokkenheid van de plaatselijke bevolking niet zoals in de jaren '50 of '60. Allerlei plaatselijke organisaties nemen deel aan de herdenking en ondersteunen deze, maar verder komt de aandacht voor de herdenking nauwelijks. Het is tegenwoordig stil langs de straten waardoor de stille tocht voert. Veel dorpsbewoners weten niet wat de relatie van de Stoottroepen met Beneden-Leeuwen en de andere Waaldorpen is en waarom de gesneuvelde Stoottroepers hier worden herdacht.

In het jaar dat herdacht wordt, dat de bevrijding 75 jaar geleden een feit was voor heel Nederland, is het zinvol de relatie tussen de Stoottroepen en Beneden-Leeuwen en Maas en Waal in het algemeen onder de aandacht te brengen en te verduidelijken. In 2020, op de 2e zondag van oktober zal ook de 75e herdenking van de gesneuvelde Stoottroepers plaatsvinden. Het is nu dus een goed moment de kennis van de geschiedenis betreffende de periode september 1944 tot mei 1945 wat op te frissen. Het ontstaan van de Stoottroepen, de inzet van de eerste Stoottroepen aan de Waal, de frontlinie tussen bezet en bevrijd Nederland en de deelname van Maas en Walers aan de bewaking van de dijk. Een kijkje op de historie van de frontperiode, gezien vanuit het perspectief van de bewoners van de Waaldorpen en Beneden-Leeuwen in het bijzonder.

Leo Lemmers



Erecompagnie van het Regiment Stoottroepen tijdens de herdenking in Beneden-Leeuwen op 15 oktober 1951.

Inleiding

In september 1944 barst de oorlog pas goed los aan de Waal. Operatie Market Garden bleek een brug te ver en de slag om Arnhem ging verloren. De Betuwe bleef bezet gebied en Maas en Waal was bevrijd.

Op 19 september vinden de eerste schermutselingen tussen Engelse eenheden en Duitsers aan de Waaldijk plaats. De Waaldijk wordt een onveilig gebied, want er wordt over en weer geschoten met mitrailleurs en kanonnen. De Waal is frontlinie geworden. De Maas en Walers zijn bevrijd, maar er is nog lang geen vrede: een bevrijding zonder vrede. De bewoners van de Waaldorpen gaan een beangstigende periode tegemoet. Deze tijd van kogels over de dijken, uiteenspattende granaten in de straten, slapen in de kelder, brandende huizen, ingestorte huizen, ellende, dood en verderf gaat zeven maanden duren.

De 1e Compagnie Stoottroepen komt op 10 oktober 1944 naar het Waalfront om de bewaking van de dijken en de bescherming van de bevolking op zich te nemen. De compagnie is gevormd uit verzetsmensen, die zich in het reeds bevrijde zuiden, in Brabant, hebben aangemeld voor de Binnenlandse Strijdkrachten. Na een korte opleiding zijn deze mannen naar het front aan de Waal gestuurd.

Een compagnie is in dit verband een militaire eenheid variërend van 100 tot 150 manschappen. Een compagnie, met aan het hoofd een kapitein, bestaat uit een compagniesstaf en 3 of 4 pelotons (30 - 40 manschappen), die geleid worden door een pelotonscommandant, een luitenant. Het peloton is onderverdeeld in secties (tegenwoordig 'groepen') van 8 tot 10 soldaten met als commandant een sergeant of korporaal.

De Stoottroepen treffen daar op de dijken een verzetsgroep aan, die vanaf 20 september de Engelsen geholpen heeft bij de bewaking van de dijken. 's Nachts moet deze ondergrondse het stellen zonder hulp van de Engelsen. Zij zijn slecht getraind, matig bewapend en gekleed in een blauwe overall met oranje armband. Deze hechte groep voelt zich enigszins overrompeld door de plotselinge hulp uit het zuiden. Of zij hun stellingen maar willen verlaten om plaats te maken voor de Stoottroepen ... !

De ondergrondse, die de 1e Compagnie aantreft aan de Waalbandijk van Boven-Leeuwen tot en met Dreumel, is een eenheid, die is opgebouwd uit de verschillende verzetsgroepen uit Maas en Waalse dorpen.

Verzet in Maas en Waal

In november van 1942 werd de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers (LO) opgericht. Zij zorgden voor bonkaarten die werden verkregen door overvallen op distributiekantoren. De LO zorgde voor verspreiding van onderduikers over verschillende adressen. De LO verspreidde daarnaast illegale krantjes. Deze verzetsgroepen opereerden aanvankelijk afzonderlijk van elkaar.



Huizen op de Waalbandijk vóór de brand van 6 oktober 1944.

In de loop van 1943, na de volledige arbeidsinzet, kwam er een centrale organisatie op gang. Hierbij sloten de verschillende verzetsgroepen uit Maas en Waal zich aan. Zo ontstond hier ook een knokploeg (KP).

Vanaf januari 1944 was de leiding in handen van een Nijmeegse student: Kees van Sambeek (schuilnaam "Günther"). Het "verzetsdistrict" Maas en Waal werd uitgebreid met het gebied Ravenstein-Oss, dat onder leiding stond van Ben Arts uit Herpen. Zijn schuilnaam was "Hein de Leeuw". Door deze samenvoeging namen Maas en Waalse verzetsmensen deel aan sabotagegedaden in Brabant. Zo waren zij bijvoorbeeld actief bij sabotage aan de spoorwegen in Brabant. Begin september waren ze betrokken bij het ontsporen van een goederentrein bij Schijndel.



Ben Arts ("Hein de Leeuw"), leider van verzetsgroep Herpen.



Schuiladres van de ondergrondse. De eendenkooi aan de Weteringstraat in het Wamelse veld.

In Maas en Waal zelf waren weinig sabotage-objecten. Geen spoorwegen en stations, geen bruggen of belangrijke wegen. Elk dorp had een eigen verzetsgroep met belangrijke leiders, zoals kapelaan Thijssen in Deest, Elemans uit Horssen en Wim de Leeuw uit Alphen.

Bij het verzet in Leeuwen werd de kern gevormd door Jo de Kok, Grad Adams, Wim Lemmers, Martien van Heck, Antoon de Haas, Antoon van Elk en politieagent Freiberg. Twee vrouwelijke koeriersters speelden een rol in de organisatie. Hun "hoofdkwartier" was op de Wamelse eendenkooi, nu gelegen aan de Weteringstraat, toen een moeilijk begaanbaar pad in het Wamelse veld. Zij waren ook betrokken bij een vluchtroute voor piloten. Deze werden via het Megense veer over de Maas naar de gebroeders Staassen in Herpen gebracht die voor verder transport zorgden.

Het pilotentransport werd een hachelijke zaak toen er in de nacht van 6 op 7 juli 1944 een schietpartij plaatsvond op de Trambaan tussen Boven- en Beneden-Leeuwen. De Maas en Waalse KP verloor twee van haar leden in een vuurgevecht met de landwacht. Ook een landwachter sneuvelde. De Maas en Waalse ondergrondse heeft zich daarna enige tijd schuilgehouden in het hoofdkwartier in de eendenkooi. Represailles volgden. Personen uit Leeuwen, Wamel en Dreumel werden opgepakt en naar de "koepel" in Arnhem gebracht. Gelukkig keerden allen na enige weken terug. Het Maas en Waals gebied was riskant geworden voor pilotentransport, terwijl er vijf piloten ondergedoken zaten in de kerken van Wamel en Altforst. Die moesten nog naar Brabant worden geëvacueerd.

De ondergrondse groeit.

Direct na dolle dinsdag, 5 september 1944, sloten veel ex-militairen, onderduikers en anderen zich aan bij de ondergrondse. Het doel was onder meer om zoveel mogelijk sabotage te plegen. Wapens hadden ze bijna niet. Hun gevechtsuitrusting bestond uit oude jachtgeweren en revolvers die niet ingeleverd waren na de capitulatie van Nederland in mei 1940.

Na dolle dinsdag trokken de Duitsers ook via Maas en Waal in de grootste wanorde terug. Met de bescheiden bewapening die de ondergrondse had, zag men toch kans doortrekkende Duitsers te ontwapenen. Ook gaven Duitse soldaten zich vrijwillig over, zodat er geleidelijk aan meer wapens beschikbaar kwamen.

De eerste wapens voor de groep Leeuwen werden met paard en wagen, onder hooi verborgen, opgehaald bij het "kasteel" in Appeltern. Die wapens waren daar door Duitsers achtergelaten. Probleem was wel dat er weinig munitie was voor deze en andere op de Duitsers buitgemaakte wapens. Het centrale punt voor de ondergrondse was in deze periode het huis van de familie van Oijen aan de Van Heemstraweg (toen Koningstraat).

De Waal als frontlinie.

Als na 17 september 1944 de slag om Arnhem gaande is en de eerste Engelse verkenningsseenheden zich in Maas en Waal vertonen, komt het geheime leger bovengronds. Ze zijn te herkennen aan de blauwe overall met oranje armband. Er meldden zich steeds personen aan. In Beneden-Leeuwen was het hoofdkwartier gevestigd aan de Zandstraat in het huis van Hent van Wamel. Hier werden gevangen genomen Duitsers verhoord. Ook crossers, personen die vanuit het bezette noorden de Waal overstaken per boot of zwemmend, werden hier op betrouwbaarheid gecontroleerd en opgevangen. De leiding van dit "opvangcentrum" had dokter Hoeke uit Wamel. Hier werd ook door de onervaren ondergrondse geoefend in het schieten. Tot 3 november 1944 heeft dit opvangcentrum gefunctioneerd en is daarna overgeplaatst naar Horssen.

Op 19 september ontving de ondergrondse wapens van de Engelsen. Zij zetten wachten uit aan de dijk. Zo ook in Wamel, waar de ondergrondse het eerste vuurcontact had met Duitsers. Er werd geschoten op Duitsers, die met het pontveer de Waal overstaken. Dit liep rampzalig af. De Duitsers namen wraak, staken huizen in brand en fusilleerden 14 Wamelse mannen voor de kademuur in Tiel.



De kademuur in Tiel.

Overdag waren Engelse pantserwagens aanwezig. Ook de Irenebrigade liet zich zien. Zij hielden een oogje in het zeil, schoten met hun mitrailleurs of kanonnen op de overkant. 's Avonds vertrokken ze weer. Duitsers kwamen regelmatig over de Waal. Af en toe werden nog Duitsers gesignaleerd in de streek.

In deze schemertoestand groepeerde de ondergrondse zich steeds duidelijker aan de kant van de Waal. 's Nachts probeerden ze, slecht bewapend en nauwelijks getraind, de dorpen aan de Waal te beschermen. In de Betuwe werd ondertussen fel gevochten. Wamel werd regelmatig door Duitsers bezocht. Soms slaagde een overtocht, soms wist men de Duitsers terug te dringen. De ondergrondse bouwde een lint van stellingen langs de dijk van Boven-Leeuwen tot aan Dreumel. Nog meer vrijwilligers sloten zich aan.

Inmiddels had de ondergrondse door bemiddeling van kapitein Arie Bestebreurtje, die verbonden was aan het geallieerde leger, zes gloednieuwe mitrailleurs ontvangen, nog in kisten verpakt. Ook kwam er meer munitie beschikbaar. Tijdens de oorlogsjaren had, zoals gezegd, elk dorp zijn eigen ondergrondse, die vaak op eigen houtje opereerde, maar toen in september 1944 het front zich aan de Waal ontwikkelde, werden die groepjes samengesmeed. Mensen die in de oorlog actief waren geweest in het verzet brachten steeds meer lijn in de organisatie. Zo ontstond in Maas en Waal een hechte groep van ondergrondsen.

Oprichting Stoottroepen.

Ondertussen waren al op 5 september 1944 de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) opgericht. Het was een bundeling van de tot dan toe weinig samenwerkende verzetsgroepen. De Binnenlandse strijdkrachten kwa-

men voort uit de drie belangrijkste verzetsgroepen: de Ordedienst (OD), de Landelijke Knokploegen (KP) en de Raad van Verzet (RVV). De BS bestonden uit een strijdend deel en bewakingstroepen. Nadat het verzet was samengevoegd tot de BS, werd prins Bernhard aangesteld als bevelhebber van de BS, hoewel hij in Londen verbleef. Commandant van de BS in het bezette Nederland werd kolonel Henri Koot, die zich in Amsterdam bevond. Door het oprichten van de Binnenlandse Strijdkrachten verviel de kwalificatie "ondergrondse". Het voormalig verzet ging vanaf nu officieel, openlijk en gewapend optreden op eigen grondgebied.

Op 21 september 1944 werd het strijdend deel van de Binnenlandse strijdkrachten officieel "Stoottroepen" genoemd. In het bevrijde zuiden meldden zich velen aan om onder de wapenen te gaan bij de Stoottroepen. Het was de bedoeling dat de Stoottroepen aan de zijde van de Geallieerden meevochten om de rest van Nederland te bevrijden.

Maas en Waal werd bij de organisatie van de Stoottroepen ingedeeld bij het "Commando Brabant". Onder leiding van Sjef de Groot werden in Noord-Brabant Stoottroepen-compagnieën geformeerd. Spoedig kwam in Eindhoven de 1ste Compagnie Stoottroepen van de grond. Uiteindelijk werden in Brabant vijftien compagnieën geformeerd. Samen vormden zij het Stoottroepen Regiment Brabant.

Brandstichting aan de Waal

Ondertussen blijft de schemertoestand in Maas en Waal voortbestaan. Overdag inzet van Engelsen en Irenebrigade, 's nachts verlaten zij de dijken en staat de ondergrondse alleen.



Vrijwilligers melden zich aan bij de Binnenlandse Strijdkrachten.



Afgebrande zagerij van houthandel Van Heck.

In de nacht van 6 op 7 oktober komen Duitsers in drie boten de Waal over en steken over een afstand van twee en een halve kilometer 43 dijkhuizen in brand. Op brute wijze worden mensen uit hun huizen gejaagd. Vervolgens steken de Duitsers met fosfor de huizen in brand. De ondergrondse is absoluut niet opgewassen tegen deze goed gewapende tegenstanders. Bij de landing aan de Waaloever in Beneden-Leeuwen verrassen de Duitsers de ondergrondse met handgranaten. Zij zetten meteen wachten uit en gaan vervolgens alle huizen aan de dijk langs in oostelijke richting. Huis na huis steken ze in brand. Zij drijven gevluchte mensen voor zich uit als een levend schild. Er volgt verder bijna geen schot. Niemand wordt gedood. Maar de angst in het dorp is ontzettend groot. Mensen slaan op de vlucht weg van dijk. De felle oostenwind doet grote vonkenregens ontstaan. De lucht is vervuld van geschreeuw van kinderen, blaffende honden en het geraas van de vlammen. Paarden verbranden levend in hun stallen. De vlucht van mensen gaat dwars door boomgaarden, onder prikkeldraad door, langs bessenpollen, door sloten en greppels. De vluchtenden worden opgevangen door dorpsgenoten. Velen vluchten door de velden richting Maaskant.

Na de brandstichting, de volgende dag, gaat half Leeuwen op de dijk in oegenschouw nemen wat er over is van de dijkhuizen. Er valt geen schot van de overkant. De Duitsers houden zich even koest. Waar ging het om bij deze actie van de Duitsers? Was het wraak of ging het hen alleen om een vrij schootveld of het wegnemen van dekingsmogelijkheden? Ging het om meer zicht te hebben op eventuele manoeuvres van de geallieerden?

Er was werkelijk sprake van een onveilige situatie aan het Waalfront. Daar moest een oplossing voor worden gevonden!

Eindelijk kwam er nu aan de Waalbandijk een Engelse bezetting, die, hoewel van beperkte omvang, ook 's nachts bleef. Samen met de Prinses Irenebrigade betekende dat toch een aanzienlijke verbetering.

De 1e Compagnie Stoottroepen komt.

Op 10 oktober 1944 arriveerde de 1e Compagnie Stoottroepen aan het Waalfront. Op verzoek van de Britse bevelhebber werd de compagnie ingezet in West Maas en Waal ter bescherming van de bevolking van dit gebied.

Ene majoor Van Houten schreef aan Prins Bernhard: *“Wij waren die dag om 10.00u vanaf Eindhoven vertrokken richting Maas en Waal. 123 man Stoottroepen in negen vrachtwagens onder commando van Dré de Kousemaker.*

De manschappen waren bijzonder enthousiast. Ze zijn uitgerust met brens, stens en geweren en zoveel munitie als medegenomen kon worden. Bij gebrek aan battle-dresses is getracht uniformiteit te bereiken door hen allen in overall te steken met oranje band. Zij worden ingezet langs de dijk tussen Leeuwen en Wamel en zullen over gebrek aan actie vermoedelijk niet te klagen hebben. De Engelse bezetting aldaar is licht en ver verspreid en iedere avond steken de Duitsers per motorboot de Waal over om boerderijen in brand te steken en andere schade aan te richten. De Engelsen zullen voor de voeding zorgen.”

Het was de bedoeling dat de 1e Compagnie Stoottroepen langs de Waaldijk zuiveringsacties zou gaan uitvoeren en daarnaast moest pogen verdere infiltraties van de Duitsers te voorkomen. Het terrein tussen Boven-Leeuwen en Dreumel vormde min of meer de scheiding tussen bevrijd en bezet gebied en strekte zich uit over een afstand van maar liefst 15 kilometer.

Dijken bewaakt door Stoottroepen en Ondergrondse

De ondergrondse aan de dijk was duidelijk verrast door deze plotselinge versterking vanuit het zuiden. Deze groep nieuwkomers leek qua uitrusting op de Maas en Waalse groep, die over het algemeen ook in blauwe overalls gestoken was. Maar dít bleken “Stoottroepers” te zijn! Voor de ondergrondse voelde het alsof zij uit hun eigen stellingen verdreven gingen worden. Dat ging niet zonder slag of stoot.

De 1e Compagnie Stoottroepen kreeg zo in Maas en Waal te maken met wantrouwen en soms ook tegenwerking van de kant van actieve KP'ers en vrijwilligers uit de omgeving, die zich al wekenlang dag en nacht in koude en gevaar teweer hadden gesteld tegen de Duitsers. Men voelde zich enigszins overrompeld door de gebeurtenissen. Het leek erop dat over de gang van zaken met de plaatselijke ondergrondse nauwelijks was gecommuniceerd.

Ben Arts (schuilnaam “Hein de Leeuw”), de leider van verzetsgroep Herpen, nam de taak op zich de partijen met elkaar te laten praten en tot samenwerking te bewegen. Hij bemiddelde tussen de commandant van de 1e Compagnie Stoottroepen en de mensen van Maas en Waal, die daar al zeven weken aan de Waal op hun posten hadden gestaan. Zij bleken inderdaad grotendeels onbekend met het doel en het streven van de Stoottroepen. Daar kwam onenigheid uit voort en conflicten over de competentie.



Stoottroeper van het eerste uur.

“Hein” slaagde erin de partijen te verzoenen. Op 12 oktober ruimden de Maas en Walers het veld en in goed overleg werd besloten dat de ondergrondse de stellingen aan de dijk in Dreumel mochten bemannen. De scheiding lag bij de Veerweg in Wamel. Ten oosten daarvan de Stoottroepen, die vanaf de Boschoven in de Drutense waarden de dijk bewaakten, ten westen van de Veerweg de ondergrondse tot voorbij Dreumel. De ondergrondse stond dus letterlijk naast de Stoottroepen. Het plaatselijk verzet naast de Stoottroepers. Deze unieke situatie is blijven bestaan tot 21 november 1944: de grens tussen bevrijd en bezet gebied bewaakt door burgers en militairen.

De 1e Compagnie Stoottroepen in Maas en Waal

De drie pelotons van de 1e Compagnie werden gehuisvest in een school te Boven-Leeuwen, een klooster te Wamel en op verspreide adressen in Beneden-Leeuwen. De compagniestaf kreeg onderdak in café Jurriëns, dat gevestigd was in laatstgenoemde plaats.



Commandopost van de Stoottroepen in Café Jurriëns.

Met de voeding was het aanvankelijk maar matig gesteld. In afwijking van hetgeen majoor Van Houten op 10 oktober 1944 aan Prins Bernhard schreef, waren daarvoor geen goede voorzieningen getroffen. Dankzij de medewerking van het plaatselijke verzet kon aan dit probleem het hoofd geboden worden. Manschappen waren, in afwachting van nadere regelingen, wat voeding betreft ingekwartierd bij burgers in Beneden-Leeuwen, die zich zonder uitzondering bijzonder gastvrij opstelden.



Klooster Sint Elizabeth in Beneden-Leeuwen.

Speciale vermelding verdienen in dit verband de Zusters Franciscanessen van het St. Elisabethklooster te Beneden-Leeuwen. Zij onderscheidden zich van meet af aan bij de opvang van zieke en gewonde Stoters. Behalve op het gebied van voeding dienden zich ter plekke nog tal van andere problemen aan die om een snelle oplossing vroegen. De compagniecommandant, Dré de Kousemaker, kwam bijvoorbeeld al snel tot de bevinding dat hij, gezien de grote afstand tussen de posten te Wamel en Boven-Leeuwen, zijn taak onmogelijk naar behoren zou kunnen vervullen indien hij niet onmiddellijk een gemotoriseerd voertuig tot zijn beschikking zou hebben. Er moest dus dringend een auto of motor worden georganiseerd. Verder deden zich moeilijkheden voor in de communicatie met de Engelsen. Het contact verliep vrij stroef en daarom werd reeds in de laatste week van oktober een begin gemaakt met een stoomcursus Engels.

De ergste problemen met betrekking tot de kleding werden eind oktober/begin november 1944 uit de wereld geholpen. Toen voorzagen de Engelsen de compagnie eindelijk van uniformen. Weliswaar waren de geleverde battle-dresses niet geheel compleet, maar zij betekenden toch een aanzienlijke verbetering in vergelijking met de schamele overalls, die tot dan toe werden gedragen. Tenslotte bleek er ook reeds spoedig behoefte aan geestelijke verzorging. Begin november 1944 werd met het oog daarop pater Goossens naar het land van Maas en Waal gehaald. Deze jonge Franciscaan maakte zich evenals de zusters te Beneden-Leeuwen bijzonder verdienstelijk voor de Stoottroepen aan het Waalfront. Ook zijn naam is onverbreekelijk verbonden met de gebeurtenissen die zich in die laatste moeilijke oorlogsmaanden in het Gelderse rivierengebied afspeelden.

Langs de dijk richtte men met een tussenafstand van 500 meter stellingen in. Elke stelling werd bemand door zes manschappen, die elkaar aflostten. Twee in de stelling, twee die in een huis aan de dijk een wakend oog hielden en twee die sliepen. De wachtposten liepen patrouille naar de volgende stelling, waardoor er zo een gesloten systeem ontstond.



Stoottroepen in stelling aan de Waal te Beneden-Leeuwen.

De winter van 1944-1945, in bezet gebied bekend als de hongerwinter, was streng, bar streng. De soldaten hebben verschrikkelijke kou geleden. De voeding was nu goed geregeld. Mochten de voorraden uit Wijchen of Oss niet op tijd zijn geleverd, dan was er altijd wel een gulle buurvrouw. Later kregen de Stoters twee vrachtwagens tot hun beschikking om zelf voorraden te gaan halen.

's Nachts kregen de mannen een snee brood met bacon en een keteltje thee mee. Als de dageraad weer aanbrak, gingen de Stoters naar hun logeeraadres, een verlaten (NSB) woning, schuur of school. Daarna slapen, daar waren ze dan aan toe. Er waren soldaten die in geen maanden een volledige nacht hadden geslapen. Als ze wakker waren, aten ze warm en werd er geoefend.



Oefening van de Stoottroepen in Boven-Leeuwen bij de oprit van de Molenstraat.

De Eindhovense Stoters wisten de hen opgedragen taak in het rivierengebied, ondanks de moeilijke omstandigheden, zeer efficiënt uit te voeren. Vanaf het moment dat de Stoottroepen aan de Waaldijk hun posten betrokken, verminderde de Duitse dadendrang geleidelijk. Weliswaar bleven incidenteel Duitse patrouilles de Waal oversteken en was er veelvuldig sprake van vijandelijk artillerievuur, maar veel effect had dit alles niet meer.

Een vertegenwoordiger van Commando Zuid, A.J.M. Vintges, bezocht de stellingen op 7 december 1944 en vatte zijn indrukken als volgt samen: *“Laatste tijd geen Duitse actie meer. Ook bijna geen artillerie- en mortiervuur. De algehele stilte staat de compagnie niet erg aan. De toestand is vrijwel ongewijzigd, er wordt alleen door de veranderde situatie van het water, nu meer patrouille gelopen.”*

De rust, waarover gesproken werd, zou het gevolg hebben kunnen zijn van een verhoogde waterstand in de Waal. Als de rivier buiten zijn oevers treedt en de uiterwaarden overstroomt, ontstaat er namelijk een watervlakte van enkele kilometers breed.



Stoottroepers op de Waalbandijk te Beneden-Leeuwen tussen de ruïnes van de dijkbrand.

De rol van de Engelsen en Canadezen in Maas en Waal

Tot 18 oktober 1944 moesten de Stoters het 's nachts alleen opknappen. Vanaf die datum kwam er in elk dorp een bescheiden Engelse bezetting. De bewaking van de dijken bleef echter in hoofdzaak toegewezen aan de Stoters. De voornaamste taak van de Engelsen was met hun geschut op de Betuwe te schieten.

Op 12 november 1944 werden de Engelsen vervangen door Canadezen. Na een vrij korte tijd vertrokken deze weer naar het front en namen andere Geallieerde onderdelen hun plaats in. Om de twee weken werd er zo van troepen gewisseld. Het aantal Engelse of Canadese soldaten was nooit groot.

De Waaldorpen lagen bijna dagelijks onder Duits vuur. Toch kwamen de meeste Engelse en Canadese militairen om uit te rusten en niet om het risico te lopen gedood of gewond te raken.

De dijkbewaking bleef dus bijna geheel in handen van de Stoottroepen. De permanente aanwezigheid van geallieerden, die na november ook wel deelnamen aan die dijkwacht, was niettemin een ruggensteun.



Stoottroepers van de 1ste Compagnie, poseren samen met Britse militairen van het 49th Reconnaissance Regiment op Humber pantserwagens.

De groep Dreumel

De ondergrondse, die de dijk bewaakte vanaf de Veerweg in Wamel richting Dreumel en Heerwaarden werd versterkt door verzetslieden van de groep Herpen, waarover “Hein de Leeuw” de leiding had. Op 7 november 1944 meldde “Hein”, dat hij met zijn mensen naar Dreumel was gegaan om de ondergrondse van Maas en Waal bij te staan in hun moeilijke taak om de over de Waal crossende Duitsers en andere onzure elementen tegen te houden.

“Hein” schreef in een brief aan Commandant Brabant, dat daar aan het Waalfront werkelijk zwaar werk wordt geleverd: *“Vandaag bijvoorbeeld begon de dag met alarm om zeven uur, omdat Duitsers tot vlak in de buurt waren doorgedrongen; daarna een ongeluk met een pantservuist hetgeen een van de jongens zijn rechterarm, misschien zijn leven zal kosten. ’s Middags mortiervuur van de overzijde van de Waal, vlakbij de commandopost. Drie burgers werden zwaargewond; één is inmiddels overleden en zeer waarschijnlijk zal ook een van de twee anderen sterven. Voor de crossing vannacht vroegen en kregen de Engelsen assistentie van vier van onze jongens. Al bij al wordt hier een zware dienst gemaakt en wel gedurende reeds geruime tijd en zonder enige behoorlijke officiële organisatie; spontaan dus en over het algemeen omdat het vaderland zulks eist. U gelieve te bedenken dat dit deel van Maas en Waal, als uithoek, het meest gevaarlijk is. Zonder te willen adviseren, ...zou ik willen verzoeken, hier de theorie voor de zeer ernstige praktijk opzij te zetten en met name de mensen ter plaatse een behoorlijke kans te geven.”* “Hein” duidt hiermee op het feit dat er iets moet gebeuren binnen de organisatie van de groep Dreumel.

Bij deze Maas en Waalse groep (“groep Dreumel”) leefde de wens zelf een compagnie Stoottroepen te formeren. “Hein” speelde bij het verwezenlijken van dit verzoek, als leider van het verzet in het district Herpen, waarvan Maas en Waal deel uitmaakte, een belangrijke rol. Regelmatig bereikten “Hein” berichten dat het vormen van een nieuwe compagnie, bestaande uit het plaatselijk verzet, een twijfelachtige zaak was. De goedkeuring hiertoe liet lang op zich wachten, omdat het onderzoek of iedereen binnen de groep Dreumel in het verleden “zuiver” was geweest, enige tijd kostte. De Engelsen vertrouwden sommige zaken ook niet.

De Engelsen waren verantwoordelijk voor de bewaking van de dijken vanaf Leeuwen tot Dreumel en verder voorbij de smalle strook land tussen de rivieren Maas en Waal tot Alphen. Met hun geringe bezetting langs de dijken onderkenden de Engelsen, dat het moeilijk was de Duitsers te beletten de Waal over te komen. Ze waren er echter van overtuigd dat bij een oversteek van de vijand in kleinere groepen zij in zo korte tijd daarvan op de hoogte konden worden gesteld, dat het mogelijk was de vijand met overmacht te kunnen aanvallen en terugdringen. Het Engelse Regiment had onder haar verantwoordelijkheid ongeveer tweehonderd leden van het Nederlandse verzet gekregen. De Engelsen voelden zich ondersteund door deze groep, die goed was uitgerust met Britse automatische wapens.

Toch werden de Engelsen ook met problemen geconfronteerd. Er was namelijk enige twijfel of er binnen de gelederen van de verzetsgroep enige Nazi-sympathisanten zaten, die in staat waren de vijand aan de overkant informatie over de posten aan de Maas en Waalse oever te verschaffen. Een Engels hoofdkwartier in Dreumel werd meermalen heel accuraat met granaten

beschoten en Duitse patrouilles van over de Waal hadden opvallend veel kennis over de beste posities om aan land te komen. "Onze Nederlandse kameraden voelden snel onraad en schoten 's nachts op alles wat bewoog. Zij gingen zonder waarschuwing vooraf op eigen houtje per boot op patrouille". Dit bevestigt hetgeen "Hein" omschreef als "een zware dienst zonder enige behoorlijke officiële organisatie."

In zijn contacten met Commando Zuid verwoordde "Hein" zijn zorgen en vroeg hij wanneer er een definitieve beslissing zou worden genomen over de vorming van een compagnie uit die groep.

Groep Dreumel wordt de 7e Compagnie Stoottroepen

Op 21 november 1944 kwam de officiële erkenning en werd de benaming "Maas en Waalse Ondergrondse" en "Groep Dreumel" veranderd in de 7e Compagnie Stoottroepen. Wim de Leeuw uit Alphen werd de commandant. In een brief van 16 november had Wim de Leeuw er bij Commando Brabant op aangedrongen het commando van de 7e compagnie snel te regelen. Hij adviseerde Sjeff de Groot geen vreemde aan te wijzen als commandant van de compagnie, omdat dit het vertrek van het merendeel der manschappen tot gevolg zou hebben. "Die nagenoeg geheel uit het land van Maas en Waal afkomstige manschappen kunnen niet begrijpen waarom verandering nodig zou zijn," aldus Wim de Leeuw.

Het was in deze periode van de oorlog bij de oprichting van een nieuwe compagnie, bestaande uit voormalige

verzetslieden, een gewoonte de functies te verdelen op grond van bewezen capaciteiten gedurende de verzetsperiode. Niet zozeer een genoten schoolopleiding was daarbij richtinggevend, als wel de plaats die men in de organisatie van een verzetsgroep had ingenomen. Erkende leiders uit het verzet werden opgenomen in leidinggevende functies bij de Binnenlandse Strijdkrachten en dus ook bij de Stoottroepen. Deze wel zeer revolutionaire wijze van personeelswerving voor kaderfuncties liep vrijwel parallel aan de algemeen heersende gedachte dat de oorlog veel vooroorlogse opvattingen had uitgewist en dat er een nieuwe tijd was aangebroken. Zo konden binnen de Stoottroepen hogere commandofuncties worden vervuld door personen die voor de oorlog soldaat of onderofficier waren geweest. Zij hadden in het verzet hun leidinggevende capaciteiten getoond en werden op grond daarvan ook nu als commandant geaccepteerd.

Bij de 7e Compagnie is het ook zo gegaan.

De 7e Compagnie werd onder het bevel gesteld van het 1e Canadese Leger. De Engelsen waren namelijk vanaf 12 november vervangen door Canadezen. De compagnie was gelegerd te Dreumel tot Fort Andries. Het hoofdkwartier was in de Rooysestraat in de villa van de familie Sturmans.

Er bestaat een handgeschreven lijst, met op het voorblad de tekst "concentratiepunt Herpen, groep Dreumel". Deze lijst is waarschijnlijk opgesteld na 10 oktober 1944, toen de Maas en Walers verplaatst waren naar Dreumel.

Murriens	Willelm G. J. J. D.	-p			
Janssen	Ant. J. D.	-p			
H. Koolwijk	Adriaan J. D.	-p	Dreumel		
Kolvenbach	Hendrick Frans. D.	-p	Appellern		
Stalkers	Ant. J. H.	39			
Hessel	J. H. D.	-p			
Kolvenbach	Hendrickus D.	-p			
Kruisbergen	J. Ant. D.	-p			
Krijnen	H. J. D.	39	Dreumel		
D. Lamb	J. H. D.	29	Dreumel		
Krijnen	Kamb. J. D.	-p	Dreumel		
de Leeuw	Wilh Lamb. H.	-p	Appellern	16-1-19	Alphen 117 Ambt. t.
van der	J. H. D.	-p	Dreumel	11-3-20	Dreumel 430 Landbou
D. Leeuw	Lambert. H.	D.	-p	Dreumel	5-9-20 Dreumel 172 Landbou



Fragment van de handgeschreven lijst "concentratiepunt Herpen, groep Dreumel" en een afbeelding van "Wilh Lamb de Leeuw" (zie kader) commandant van de 7e Compagnie Stoottroepen Commando Brabant.

De Maas en Walers hebben zich destijds op concentratiepunt "Herpen" gemeld als "groep Dreumel" en zijn aldaar geregistreerd. De lijst is in ieder geval opgemaakt vóór 6 november 1944 toen concentratiepunt "Herpen" werd opgeheven. Wellicht heeft dit document ertoe bijgedragen dat de groep Dreumel op 21 november 1944 officieel geregistreerd en erkend werd. De groep Dreumel bestond uit personen met de volgende woonplaatsen: Dreumel 52, Beneden-Leeuwen 29, Boven-Leeuwen 14, Wamel 23, Alphen 21, Altforst 5, Megen 5, Ravenstein 7, Den Bosch 1, Rossum 3, Appeltern 2, Maasbommel 2, Kloosterburen 1, Alkmaar 1. Totaal 166 personen. Dit werd dus de 7e Compagnie Stoottroepen Commando Brabant.

Zoals eerder beschreven door "Hein de Leeuw" had de 7e Compagnie over actie niets te klagen. De Duitse troepen aan de overkant van de Waal waren bijzonder actief. Er was geregeld artillerievuur en soms waagden groepjes Duitsers het de rivier over te steken om in Dreumel te infiltreren. Hoe de bewakingsdiensten in de praktijk werden geregeld blijkt uit een verslag dat Vintges bij gelegenheid van zijn bezoek aan de compagnie op 6 en 7 december 1944 ten behoeve van Commandant-Zuid opmaakte:

"Van de opstellingen is een schets in mijn bezit. Zij bevinden zich op tamelijk grote afstand van elkaar en beslaan langs de dijk een lengte van ongeveer 7 kilometer. Er zijn 14 posten bezet, door elkaar zes man, waarvan er steeds twee op wacht staan van 17.00u tot 08.00u. De overige uren staat er een patrouille van twee man. Verder Canadese posten. Ook 's nachts zijn er Canadezen in stelling en op patrouille langs de dijk. In Heerewaarden, gelegen op de westelijke flank, is één speciale man steeds gestationeerd. Deze plaats en omgeving westelijk tot Fort St. Andries is niemandsland. De betrokken man waarschuwt volgens afspraak wanneer er Duitsers op komst zijn."

Per nacht waren ongeveer tachtig man in touw om de dijk naar behoren te bewaken, terwijl overdag hiervoor een kleine dertig man werden ingeschakeld. De compagnie van Wim de Leeuw kreeg kort na de jaarwisseling andere posities toegewezen, maar bleef actief in het Land van Maas en Waal tot aan de bevrijding op 5 mei 1945.



Stoottroepers in een opstelling te Dreumel.

Aflossing door de 8e Compagnie Stoottroepen

De 1e Compagnie Stoottroepen werd op 22 december 1944 afgelost door de 8e Compagnie onder leiding van Stephke Feyen en ging vervolgens voor een korte verlofperiode naar Eindhoven. Daarna keerde de 1e weer terug naar het land van Maas en Waal.



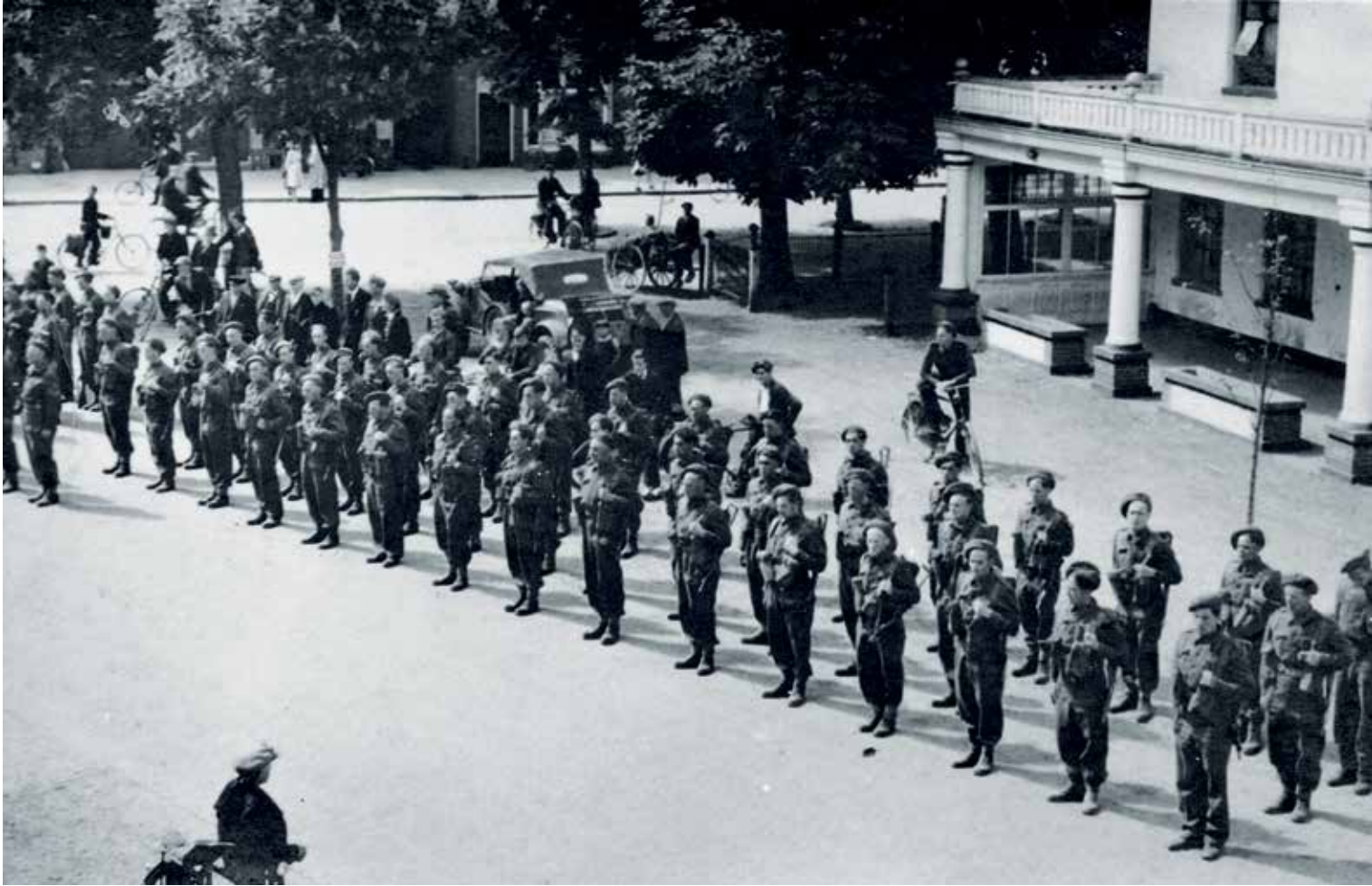
Stephke Feijen (re) voor café Jurriëns in Beneden-Leeuwen.

De 8e Compagnie bestond voor een aanzienlijk deel uit verzetslieden uit Den Bosch. Ook deze groep had zich na de bevrijding van Den Bosch in oktober 1944 verenigd in een compagnie. De concentratie en registratie had plaatsgevonden in Eindhoven. De mannen hadden een opleiding gehad in de Frederik Hendrikkazerne te Vught en mochten na lang wachten kort voor kerstmis worden ingezet in het land van Maas en Waal.

De 8e compagnie had zich nog maar nauwelijks geïnstalleerd in Beneden-Leeuwen of zij moesten reeds hun vuurproef doorstaan. Op eerste kerstdag probeerden de Duitsers massaal de Waal over te steken, maar eendrachtig samenwerkend met de Engelsen wisten de Stoters dit gevaar te keren, zoals blijkt uit het dagboek van de compagnie, dat onder de datum van 25 december het volgende vermeldt:

"Ongeveer 10 bootjes probeerden de Waal over te komen. Onze jongens lieten de vaartuigen tot vlak bij de dijk komen en openden toen het vuur. Om 7.30u aanvaardden de bootjes de terugtocht onder hevig Engels granaatvuur."

Na dit incident op eerste kerstdag volgden enkele weken waarin het betrekkelijk rustig bleef. Op 8 februari 1945 deed zich weer een hevige confrontatie voor tussen de Duitsers en de geallieerden. Op die dag stak een zwaar bewapende Duitse patrouille de Waal over, waarop een hevig vuurgevecht ontstond. Hierbij sneuvelden drie Canadezen en raakten enkele Stoters vermist. Op 19 februari 1945 werd de compagnie van Stephke Feyen overgeplaatst naar Oss. Vandaar vertrok zij twee dagen later naar het Reichswald in het land van Kleef.



Delen van) de 7e Compagnie Stoottroepen Commando Brabant.

Inzet van de 1e, 7e en 12e Compagnie Stoottroepen in Maas en Waal

De 1e compagnie was begin januari, na haar verlof, weer in het land van Maas en Waal teruggekeerd en had toen de stellingen tussen Dreumel en Wamel overgenomen van de 7e Compagnie. Begin maart maakte de compagnie van Dré de Kousemaker plaats voor de 12e Compagnie uit Tilburg. De 7e Compagnie was intussen ingeschakeld voor de verdediging van de strook ten oosten van de Veerweg in Wamel.

Ook de Tilburgse compagnie bleek uitstekend voor haar taak berekend, al was haar entree in het land van Maas en Waal niet bepaald gelukkig te noemen. Per truck onderweg naar Wamel hadden de mannen spontaan de nodige drank tot zich genomen om hun eerste echte inzet alvast een beetje te vieren. Op zich een begrijpelijke reactie na al die maanden van voorbereiding en in die zin eigenlijk ook volkomen onschuldig, ware het niet dat de colonne rijdend over de Waaldijk richting Wamel nabij Heerewaarden door de Duitsers werd ontdekt en beschoten. Daarop brak paniek uit. De manschappen sprongen van de trucks en zochten in afwachting van verdere ontwikkelingen dekking onderaan de dijk. Gelukkig liep het incident goed af. Toen de Duitsers hun beschietingen hadden gestaakt en de gemoederen weer langzaam tot bedaren waren gekomen, werden de trucks voorzichtig van de dijk gereden en koerste de colonne binnendoor naar haar eindbestemming in Wamel. Hier zou de compagnie tot na de capitulatie posities verdedigen, pal naast de 7e Compagnie.

Ook de Tilburgse Stoottroepers moesten ervaren dat de wachtdiensten aan de Waal geen sinecure waren. Tot het allerlaatste moment bleven de Duitsers speldenprikken uitdelen. Nog op 28 april 1945 wisten zij de Waal over te steken en twee Stoters krijgsgevangen te maken.



Hoogwater voor Stoottroepers aan de Maas.

Stoottroepers aan de Maas

Een aantal stoottroepencompagnieën werd ingezet aan het front langs de rivier de Maas, daar waar deze parallel loopt aan de grens met Duitsland. Deze strook begint bij Boxmeer en eindigt ten zuiden van Venlo bij Baarlo. De 2e en 3e Compagnie bewaakten de dijk ter hoogte van Oeffelt en Beugen en later ook Sambeek. Hier verrichtten zij volgens het bekende patroon in de nachtelijke uren wachtdiensten, opdat de Duitsers de Maas

Wamel 1945 : Manschappen 12e compagnie Stoottroepen verzamelen



Aquarel van Wim Bos van de 12e Compagnie Stoottroepen in Wamel.

niet zouden oversteken. De 4e, 5e, en 6e Compagnie werden ook aan de Maas ingezet, maar iets zuidelijker. Zij opereerden op Limburgse bodem tussen Swolgen en Baarlo. Langs de Maas hadden de Stoottroepen bij de uitvoering van hun taken veel last van verhoogde waterstanden, waardoor hun stellingen onder water liepen.

Nog in januari 1945 werd er geklaagd over de slechte uitrusting. Vintges rapporteert:

“De manschappen waren voor een groot deel uitgerust met tweedehands broeken en versleten schoenen. Het enige bezit aan ondergoed bestond uit winteronderbroeken. Verder had ieder twee dekens en twee paar sokken. Keukenmateriaal was niet aanwezig, behalve een paar branders en enige gamellen. Het autopark bestond uit twee 15 cwt (een Britse truck uit 1943, red.), twee kapotte motoren en een Chevrolet op sleeptouw. Eind januari verbeterde die situatie.”

De compagnieën te Broekhuizenvorst verkeerden rond de jaarwisseling in kommervolle omstandigheden. Na wekenlang zware bewakingstaken te hebben uitgevoerd, vertoonden vele manschappen uitputtingsverschijnselen en werden ziek. Het kwam zelfs voor dat zij, volledig overmand door de koude, bewusteloos uit hun stellingen moesten worden gedragen.

Toen de nood eenmaal zo hoog was gestegen, restte Commando-Zuid weinig anders meer dan de compagnieën terug te trekken om deze enige rust te gunnen. Ook elders gebeurde dit. Tijdens dergelijke rustperiodes werd overigens geen verlof verleend, maar bleven de manschappen bij elkaar om onder leiding van Britse instructeurs hun militaire opleiding voort te zetten. Wanneer compagnieën weer voldoende hersteld waren, volgde als regel een nieuwe inzet aan de frontlijn.

In de periode van 8 februari tot 3 maart 1945 werd de bewaking langs de westelijke Maasoever geleidelijk aan beëindigd. In dit tijdvak wisten de Geallieerden ook het gebied tussen Gennep en Roermond ten oosten van de Maas, dat nog steeds in Duitse handen was, onder controle te krijgen, zodat de vijf compagnieën de stellingen definitief konden verlaten.

Stoottroepen elders ingezet

De overige compagnieën van Commando-Brabant opereerden vanaf half januari voornamelijk in Zeeland. Zij waren actief in Willemstad, op St-Philipsland en Tholen. Later ook op Walcheren en Zuid-Beveland. Stoottroepenbataljons, opgericht in Limburg, werden ingedeeld bij de Amerikanen. Van 7 oktober tot 2 november 1944 lag het accent van de inzet van deze bataljons in het noorden van Zuid-Limburg. Zij patrouilleerden zelfs op Duits grondgebied en namen daar voorposten in.

De Limburgse Stoottroepen hebben ook een rol gespeeld bij de verovering van Duitsland. Vanaf 8 februari 1945 begon de slag om het Rijnland. De Limburgse Stoottroepencompagnieën kregen vanaf eind februari 1945 in de sector Venlo-Aken-Keulen-Wezel-de Rijn-Venlo “stationaire” taken als politie- en bezettingseenheid.

Andere Limburgse Stoottroepenbataljons volgden op 26 maart 1945 de Amerikanen in hun kielzog over de Rijn en raakten verspreid over grote delen van Noord-Duitsland. Zij vervulden daar ook vooral politiediensten.

Na de capitulatie van Duitsland bleven al deze Limburgse bataljons nog enige tijd in Duitsland en werden hoofdzakelijk belast met de bewaking van gevangengenomen SS'ers en oorlogsmisdadigers. Daarnaast verrichtten zij ook diensten als verkeerspolitie.

“...en dit Regiment zal blijven voortbestaan”

Tijdens haar rondreis door bevrijd Nederland deed koningin Wilhelmina op 18 maart 1945 Tilburg aan. Tijdens de inspectie van een bataljon Stoottroepen aldaar sprak zij de historische woorden: “... en dit regiment zal blijven voortbestaan.” Vooral Prins Bernhard ijverde ervoor dat er binnen de Koninklijke Landmacht een afzonderlijk onderdeel zou worden gevormd, waarin de specifieke tradities en geest van het verzet zouden kunnen voortleven.

Alle Stoottroepen, zowel uit Limburg als Brabant, werden op 7 juli 1945 samengevoegd tot één regiment: Het Oorlogsregiment Stoottroepen.

Op 8 augustus 1945 werden de Binnenlandse Strijdkrachten opgeheven. Ongeveer 2000 Stoters kozen voor ontslag. Vele anderen tekenden voor een kort of lang dienstverband in het leger.

Vanaf 29 juni 2002 wordt het Regiment Stoottroepen voortgezet met de naam Regiment Stoottroepen Prins Bernhard (RSPB).



18 maart 1945 Tilburg: “...en dit Regiment zal blijven voortbestaan”.

Stoottroepen uitgezonden

Vanaf 1945 tot heden werden Stoottroepen uitgezonden op missies, waar ook ter wereld.

Tot op de dag van vandaag zijn Stoottroepen uitgezonden en tot op de dag van vandaag sneuvelen er Stoottroepers. Al hun namen werden aangebracht op de wanden van de gedachteniskapel op het ereveld van de Stoottroepen in Beneden-Leeuwen.

Operationele inzet tot op heden door eenheden behorend tot het Regiment Stoottroepen Prins Bernhard:

1945-1951	Indonesië (voormalig Nederlands-Indië)
1962	Nieuw Guinea
1995	Bosnië-Herzegovina
1996	Bosnië-Herzegovina
1999-2000	Bosnië-Herzegovina
2002-2003	Afghanistan, Kabul
2004	Irak, Al Muthanna
2006	Congo
2007-2010	Afghanistan, Uruzgan
2012	Afghanistan, Kunduz
2017 -2018	Mali
2017- 2020	Irak



Fragment van een tableau, waarop de namen van gesneuvelde Stoottroepers zijn aangebracht, op de wand van de gedachteniskapel.

Dodenherdenking op de 2e zondag in oktober in Beneden-Leeuwen

Gewonde Stoottroepers werden voor verpleging naar klooster Elisabeth gebracht. De gesneuvelden van de 1e Compagnie Stoottroepen werden opgebaard in de Harmoniezaal Koning Willem III en vervolgens begraven in de kloostertuin. Daar kwam zo een begraafplaats tot stand. In totaal zijn er in het Land van Maas en Waal twaalf Stoters gesneuveld, waarvan acht van de 1e Compagnie. Een veelvoud raakte gewond.



De gesneuvelden van de 1e Compagnie werden opgebaard in de Harmoniezaal Koning Willem III en vervolgens begraven in de kloostertuin.

De eerste herdenking van gesneuvelde Stoottroepers werd op initiatief van Sjef de Groot in Beneden-Leeuwen gehouden op 13 oktober 1946. Deze werd georganiseerd door het Comité "Herdenking 10 oktober 1944". Deze benaming ontleende zijn betekenis aan het feit dat op genoemde datum de eerste Brabantse Stoottroepers, de 1e Compagnie, vanuit Eindhoven naar het Land van Maas en Waal kwamen. De voorzitter van dit comité was pastoor Huub Zijlmans, secretaris-penningmeester was Pieter Ros. Bij die herdenking werden alleen de gesneuvelden van de 1e Compagnie herdacht.



De eerste herdenking van gesneuvelde Stoottroepers op 13 oktober 1946 te Beneden-Leeuwen.

Op het noodkerkhof in de kloostertuin van Huize Elisabeth spraken luitenant-kolonel Van der Putte, aalmoezenier Goossens en Sjef de Groot. Bij deze gelegenheid werd namens de 1e Compagnie in de gevel van het oude gemeentehuis in Beneden-Leeuwen een steen geplaatst uit dankbaarheid voor de goede zorgen van de burgerbevolking.



Sjef de Groot spreekt tijdens de eerste herdenking op 13 oktober 1946.

Zoals te verwachten leidde deze eerste herdenking al direct tot de gedachte deze plechtigheid jaarlijks in Leeuwen te herhalen, maar dan voor alle gesneuvelde stoottroepers. Dit was een uitstekend voornemen, omdat de Brabantse en Limburgse Stoters samen een honderdtal doden hadden te betreuren. De Limburgse Stoter, compagniecommandant Th. A. Dautzenberg, omgekomen op 12 oktober 1944 geldt als de eerste gesneuvelde Stoottroeper. Toen de eerste herdenking in Beneden-Leeuwen werd gehouden, waren ook in Indië al een dertigtal Stoters gesneuveld.



Kransdragers van Scouting Don Bosco tijdens de herdenking in 1950.

Vanaf de tweede zondag in oktober 1947 worden in Beneden-Leeuwen jaarlijks alle gesneuvelde Stoottroepers herdacht.

Het plan een monument te bouwen in de vorm van een herdenkingskapel, ontstond al in 1946.

Op 25 april 1947 kwam, bij notariële acte, tot stand: de Stichting "Herdenkingsmonument Gesneuvelde Stoottroepers".

Architect Fr. Grips tekende een kapel. Op de wanden van de kapel, die door twee glas-in-loodramen, gesierd wordt, zouden de namen van alle gesneuvelde Stoters aangebracht worden. De bouwkosten raamde de architect tussen de 20.000 en 25.000 gulden. In deze tijden van armoede en schaarste net na de oorlog, was het moeilijk zo'n bedrag bijeen te krijgen. Daarom kwamen er acties en bedelpartijen.

De bouw financierde men zo uit giften van Stoters en Oud-Stoters, terwijl Leeuwense mensen geldelijk en ambachtelijk hun "leeuwendeel" bijdroegen.



Op 10 oktober 1948 was er 13.000 gulden in kas. Aalmoezenier Goossens schonk twee schilderijen, die samen zo'n 2000 gulden waard waren en onder belangstellenden werden verloot. Veel werk werd gratis of tegen kostprijs verricht. Generieus schonken bedrijven bouwmaterialen. Ook de gemeente Wamel (nu West Maas en Waal) hielp op voortreffelijke wijze. Een aantal Stoters kwam vrijwillig helpen bij de bouw van de kapel.

Pastoor Zijlmans schonk, in overleg met de zusters, een stuk kloostertuin als bouwgrond. Deze grond heeft de Stichting sindsdien in eeuwigdurende erfpacht. Naast de kapel is een ereveld ingericht met daarop drie graven van gesneuvelde Stoottroepers, die alle gesneuvelde Stoters symboliseren.

De eerste steen voor de herdenkingskapel werd in stilte gelegd, maar zuster Antonio, "de moeder der Stoottroepers" was er op 9 juli 1949 wel getuige van.

Op 9 oktober 1949, de zondag van de jaarlijkse herdenking, werd de kapel plechtig en officieel onthuld.



Herdenking en onthulling van de gedachteniskapel op 9 oktober 1949.

Bijzonder aan de Stoottroepenherdenking is, dat deze gedragen wordt door militairen en burgers. In de Stichting, die nu de naam heeft "Stichting Herdenking Gesneuvelde Stoottroepen" (SHGS), nemen in het bestuur zowel militairen, oud-militairen als burgers plaats.

Bij de uitvoering van de herdenking zijn betrokken:

- Regiment Stoottroepen Prins Bernhard (RSPB),
- Bond van Oud-Stoottroepers en Stoottroepers (BOSS),
- Kring Maas en Waal van de BOSS
- Gemeente West-Maas en Waal

De SHGS wordt bij de uitvoering van de herdenking verder ondersteund door Scouting Don Bosco, de 4 mei-Stichting Beneden-Leeuwen, OBS De Wijzer, Muziekvereniging Koning Willem III en het Activiteiten-comité.

Nawoord

Het initiatief voor de herdenking is destijds genomen door Sjef de Groot, de commandant van de Brabantse Stoottroepen. Hij liet de eerste herdenking in 1946 plaatsvinden op de locatie waar zijn 1e Compagnie werd ingezet: aan de Waal, in het Land van Maas en Waal, in Beneden-Leeuwen bij de graven in de kloostertuin van Huize St. Elisabeth, waar de eerste gesneuvelden van de Brabantse compagnieën werden begraven.

Aanvankelijk was het een herdenking voor gesneuvelden van de 1e Compagnie Stoottroepen. Maar toen in 1946, ten tijde van die eerste herdenking, het regiment Stoottroepen was uitgezonden naar Indonesië (toen Nederlands-Indië) en er daar al verschillende Stoottroepers gesneuveld waren, kwam men tot de gedachte hier alle gesneuvelde Stoottroepers te herdenken.

De kiem, die Sjef de Groot hier legde, wist zich omringd door een optimaal klimaat en voedingsbodem. In geen regio was het stotersgevoel zo ingebed als in Maas en Waal. Hier aan de dijken was een zeer hechte kameraadschap ontstaan onder de plaatselijke Stoottroepers. Aanvankelijk hadden zij spontaan hun werk gedaan zonder een officiële erkenning. Engelse eenheden voelden zich geholpen door deze ondergrondse, hoewel ze zich soms ook gehinderd voelden door het ongeorganiseerde karakter van deze groep.

De Maas en Walers verlangden naar erkenning en kregen die, toen hun groep zich bij de Binnenlandse Strijdkrachten mocht aanmelden en in de organisatie van de 7e Compagnie Stoottroepen werd opgenomen.

Uit hun midden werden de leidinggevendenden gekozen, Maas en Walers die hun capaciteiten hadden getoond in de periode van de ondergrondse. Maas en Walers voelden zich beloond voor hun werk vanaf 20 september tot eind november 1944.

Bij het afscheid van Oud-Stoters, hun overlijden, beschreef Jan Willems, één van de laatste Oud-Stoters van het eerste uur, herhaaldelijk zijn gevoelens van kameraadschap. Hij bracht dan in herinnering de kou, regen en wind, die ze samen hadden moeten ondergaan, hier aan de Waal op de dijk. De angst, als je in het donker iets hoorde, wat dan achteraf een wegrennende haas bleek te zijn. De gemeenschappelijke spanning en angst als je op patrouille werd gestuurd de uiterwaarden in. Schuilen voor granaatvuur. Confrontatie met de dood, als een Stoter niet terugkeerde van patrouille, werd vermist of zelfs nooit werd teruggevonden.

In geen regio was het aandeel van de plaatselijke bevolking relatief gezien zo groot in een compagnie, als in Maas en Waal. Van de 166 manschappen van de 7e Compagnie waren er 150 afkomstig uit Maas en Waal.

Mochten deze mannen het gevoel gedeeld hebben, dat Jan Willems beschreef, dan is het verklaarbaar, dat de plannen voor een herdenking juist hier in Maas en Waal op een geweldige ondersteuning konden rekenen.



Jan Willems, Stoter van het eerste uur.

Men was geestdriftig en wilde de handen uit de mouwen steken voor het bouwen van een herdenkingsmonument. De plaatselijke Oud-Stoters, verenigd in de kring Maas en Waal van de BOSS, hebben van meet af aan een belangrijke rol gespeeld bij de oprichting, maar ook bij de instandhouding van de herdenking. Zij zijn vertegenwoordigd in het bestuur van de Stichting Herdenking Gesneuvelde Stoottroepers. In de verschillende stichtingen hebben invloedrijke Maas en Walers zitting genomen, zoals Pastoor Huub Zijlmans en burgemeester Ditters. In de notariële acte behorende bij de aanpassing van de statuten in 1971 worden zeven Maas en Waalse Oud-Stoters als medeopdrachtgevers genoemd.

Het werkcomité, dat het bestuur van de stichting ondersteunt bij de jaarlijkse organisatie, bestond voornamelijk uit leden van kring Maas en Waal van de BOSS.



Stoters van kring Maas en Waal van de BOSS.

Maar Stoters van het eerste uur sterven allemaal op den duur. Zij, die het gemeenschappelijk gevoel van kameraadschap aan de dijk in september 1944 konden beschrijven, zijn er nog nauwelijks. Met hun heengaan lijkt het gevoel voor de herdenking bij de plaatselijke bevolking ook te sterven. Begrijpelijk, want velen in Leeuwen kenden ooit wel iemand, een familielid of bekende, die toen aan de dijk had gestaan in een blauwe overall. Die verwantschap dreef je naar de herdenking. Maar die drijfveer verdwijnt nu meer en meer. Verhalen worden ook niet meer doorverteld. Het verwatert! En daarom is het goed kennis te nemen van het ontstaan van het stoottroepersgevoel hier aan de dijk, toen in de periode van september 1944 tot mei 1945, hier in Maas en Waal. De betrokkenheid van de bevolking neemt de laatste jaren weer wat toe. De herdenking is in essentie dezelfde gebleven, maar de vorm is aangepast aan de tijd.



Leerlingen van OBS De Wijzer.

Het plaatselijke 4 meicomité heeft de taken van kring Maas en Waal van de BOSS, waar nodig, overgenomen. De bijdrage van muziekvereniging Koning Willem III tijdens de herdenking op het ereveld is verder uitgebouwd. Het plaatselijke activiteitencomité verzorgt de beveiliging van de route voor de stille tocht.



Erewacht van het Regiment Stoottroepen tijdens de herdenking.

Tijdens de plechtigheid op het ereveld noemt de regiment-scommandant de namen van alle gesneuvelde stoottroepers vanaf 1944 tot heden: het dodenappèl. Er worden daarna enige momenten stilte in acht genomen. Er volgen saluutschoten. De volksliederen van alle geallieerde landen worden gespeeld, alsmede het Wilhelmus. Tot slot wordt een bloemenhulde gebracht: de kranslegging.

Het educatieve aspect aan de herdenking wordt door de Stichting Herdenking Gesneuvelde Stoottroepen als belangrijk onderkend. De aanvang van de herdenking wordt gebruikt om de belangstellenden te informeren over de historie van de herdenking in Beneden-Leeuwen door middel van een introductiefilm. Scholen worden betrokken bij de herdenking. Oud-Stoters bezoeken OBS De Wijzer en brengen de herdenking bij de jeugd tot leven. Leerkrachten, ouders en leerlingen hebben een aandeel bij de uitvoering van de herdenking.

Scouting Don Bosco is een vitale vereniging, die in de voorbereiding en de uitvoering van de herdenking met zijn leden een factor van belang is.



Kransdragers van Scouting Don Bosco.

Natuurlijk is de fysieke aanwezigheid van de huidige Stoottroepen naast de groep Oud-Stoters een onmisbaar element in de herdenking. Vanaf het begin in 1946 is zowel een erecompagnie als een saluutschotengroep van het Regiment Stoottroepen Prins Bernhard bij de herdenking aanwezig.

Nog meer springt in het oog de aanwezigheid van de Oud-Stoters in tenue, als "peloton" in de stille tocht, als groep op het ereveld, op een ereplaats. Zichtbaar voor autoriteiten en overige belangstellenden. Helaas zijn er waarschijnlijk nauwelijks nog Stoters van het eerste uur bij. En als er werkelijk geen meer is, hebben wij juist de plicht te blijven herdenken wat zij hier hebben meegemaakt, omdat het nooit meer mag gebeuren. Niet hier, niet aan de Waalbandijk, niet in ons land, nergens meer!



Muziekvereniging Koning Willem III.



Erecompagnie van het Regiment Stoottroepen Prins Bernhard.

Bronnen:

Janssen, Groen, Schulten: Stoottroepen 1944-1984, Dieren 1984

Van de Pol, Sengers: Donkere jaren over Maas en Waal, Beneden-Leeuwen 1994

Lodders: Regiment Stoottroepen, Harderwijk 1999

Lodders: Van verzet naar Rode baret, Oss 2008

Lodders: Van verzet naar rode baret, Oss 2016

Goossens: Herdenking Gesneuvelde Stoottroepers, uitgave SHGS 1984

Anoniem: Journaal 2e Britse leger October 7th – November 10th, 1944

Termorshuizen–Arts: “Hein de Leeuw” in verzet, tijdschrift Strijdend Nederland sept/dec 2019

Van de Heuvel: De stoters in Maas en Waal. Beneden-Leeuwen 2011

Bewoners van Maas en Waal en de Waaldorpen in het bijzonder, voelen het als hun plicht om elk jaar te herdenken wat de Stoottroepen in 1944 en 1945 daar hebben meegemaakt en hoeveel bloed dat heeft gekost.

En als er werkelijk geen Oud-Stoter van het eerste uur meer is, hebben wij de plicht te blijven herdenken wat zij hier hebben meegemaakt, omdat het nooit meer mag gebeuren,

niet hier,

niet aan de Waalbandijk,

niet in ons land,

nergens meer!





“... en dit Regiment zal blijven voortbestaan”



Twee generaties Stoottroepers op dezelfde locatie: de oprit van de Molenstraat in Boven-Leeuwen

Stichting Herdenking Gesneuvelde Stoottroepers

Correspondentieadres:

Lauwersmeer 15

1447 LA Purmerend

Tel. 02 99 84 64 61

06 22 88 79 35

Ereveld en gedachteniskapel

Pastoor Zijlmanstraat

Beneden-Leeuwen

(Gemeente West Maas en Waal)

Hier bevinden zich de graven van drie gesneuvelde Stoottroepers. Deze graven representeren alle gesneuvelde Stoottroepers die, waar ook ter wereld, zijn omgekomen in dienst van de vrede

